

Famílies i llibertat d'elecció a l'escola: el cas valencià

Sandra Obiol Francés, Daniel Gabaldón Estevan

sandra.obiol@uv.es; Daniel.Gabaldon@uv.es

Dept. Sociologia i Antropologia Social, Universitat de València

Nombroses investigacions defensen que la participació de les famílies en l'educació formal dels seus membres més joves aconseguix un major rendiment educatiu i, alhora, pot també facilitar una gestió més democràtica i empoderada de l'entorn educatiu. La necessitat de la participació o implicació familiar (*parent involvement*) en el context escolar, i que s'estén també a la necessitat d'implicació de la comunitat, no és nova, encara que al País Valencià ha adquirit una vigència molt marcada per les recents reformes impulsades al sistema educatiu.

Segons Gatt i Petreñas (2012), existeixen cinc formes de participació de les famílies a l'àmbit escolar: informativa, consultiva, decisiva, avaluativa i educativa. Tanmateix, “no totes elles són transformadores ni tenen un impacte en l'educació dels nens i nenes”(Gatt i Petreñas, 2012: 51). Les dues primeres, la informativa i la consultiva, que són les més freqüents, tindrien un impacte molt reduït o nul pel que fa tant a l'efecte sobre el rendiment escolar de l'alumnat, com pel que fa als processos d'empoderament de la comunitat educativa. D'altra banda, les tres restants -decisiva, avaluativa i educativa- sí tindrien un efecte en ambdós elements.

A més a més, la implicació es fa mitjançant diverses vies o nivells, des del seu nivell més bàsic a través del seguiment del rendiment escolar dels fills/es, la participació en reunions informatives així com en altres activitats organitzades pel centre educatiu, fins a la transformació de les dinàmiques pedagògiques i organitzatives en escoles democràtiques, passant per nivells intermedis com ara la participació més o menys activa en els òrgans de representació i participació del centre escolar.

Per últim, segons Feito (2010), podem diferenciar una participació basada en la pràctica individual i centrada en la relació progenitor-professorat, i una altra de caràcter col·lectiu que pretén participar en la presa de decisions del centre educatiu. L'opció per uns o altres tipus de participació respon a la concepció ideològica de l'educació i del paper de la societat civil en la configuració del sistema educatiu. Així, els grups socials més conservadors juntament amb una bona part del cos docent opta per enfortir la pràctica individual minimitzant la col·lectiva, mentre que els sectors més progressistes i una part del professorat -amb pràctiques professionals més innovadores- consideren necessari conjugar ambdues (Feito, 2010).

El govern valencià, seguint la línia marcada per altres governs autonòmics com ara el de la Comunitat Autònoma de Madrid, ha introduït en els darrers anys mesures i propostes que es presenten com a factors d'implicació de les famílies a l'escola. Partint d'una visió individualista i molt limitada del dret de les famílies a triar l'educació dels fills i filles, el govern valencià dels darrers anys ha anat complementant les mesures establertes a la LOMQUE amb el resultat de limitar de facto l'accés de les famílies a l'educació pública. D'aquesta manera la Conselleria d'Educació valenciana proporciona la llibertat –segons la seua terminologia- de triar el model educatiu de preferència pels progenitors en moments puntuals de l'escolarització dels fills i no a la participació

activa, col·lectiva i continuada en el temps de la gestió d'eixe mateix model educatiu. No obstant això, aquesta tria del model educatiu és també molt limitada. Els canals de participació –llibertat de tria en diuen- que han proporcionat han estat principalment focalitzats en tres elements: 1) la elecció de centre mitjançant la creació del districte únic; 2) la tria del model lingüístic en la que estudien els fills i filles; i 3) la tria del tipus de jornada, intensiva o partida, de fills i filles.

En el primer cas, en l'aplicació del districte únic, parcial en el curs 2013/14 i la seua consolidació al 2014/15, amb el propòsit declarat pel consell valencià d'ampliar la llibertat d'elecció dels pares i mares. Una proposta que molts estudis ja han demostrat que es tracta d'un element de diferenciació social de les famílies i de les escoles –afavorint l'escola concertada-, doncs la capacitat real de tria depèn de la posició en l'estructura social de les famílies (Alegre et al. 2010).

El segon cas s'integra dintre del model de plurilingüisme aprovat pel govern valencià en 2012 (Decret 127/2012 de 3 d'agost) en Educació Infantil de 2on cicle i Educació Primària. Es tractà d'una consulta realitzada en desembre de 2014 als representants legals de l'alumnat per tal de poder triar quina seria la llengua base en els centres. Fou una consulta telemàtica, precipitada i mal organitzada així com rebutjada per gran part de les entitats que conformen la comunitat educativa valenciana. Les dades de participació foren especialment minses (al voltant del 5%) i no ha representat, de moment almenys, cap canvi en el model lingüístic de les escoles.

Per últim, el debat al voltant de la jornada continuada ha suposat en els darrers anys un element de controvèrsia en l'educació primària del País Valencià. Ha estat un procés complex, on els interessos dels diferents agents de la comunitat educativa s'han enfrontat, de vegades de manera convulsa, i que el govern valencià ha presentat com la enèsima ocasió dels pares per decidir lliurement sobre el model educatiu que volen pels seus fills. La implantació de la jornada continua al sistema educatiu d'infantil i primària valencià ha viscut dues etapes. Una primera on el Consell ha optat per l'existència d'uns centres pilot per tal de provar el seu funcionament (9 en el curs 2012/13, 24 en el curs 2014/15) i la promesa de la seua extensió en el curs 2015/16 sempre i quan, mantenien, la jornada triada obtinguera un recolzament significatiu dels pares i mares en una consulta que s'havia de realitzar abans del mes de març de 2015. Aquesta consulta mai s'ha arribat a dur endavant com tampoc mai s'ha arribat a publicar la normativa de la seua realització ni de la possibilitat de canvi de jornada als centres. Finalment ha estat una opció avortada pel propi govern justificant els pèssims resultats que ha tingut la jornada continuada en els centres pilot avalats pel consell valencià. Això sí, sense proporcionar informació pública sobre aquests resultats.

En definitiva, l'objectiu d'aquesta comunicació és sistematitzar aquestes línies d'intervenció institucional en la participació de les famílies al País Valencià. Una participació que al rerefons mostra la fita d'utilització política de les eines presentades i que ha tingut com a resultat el desconcert entre la comunitat educativa valenciana alhora que la banalització dels procediments. També però l'enfortiment dels seus grups més mobilitzats.

Referències bibliogràfiques

Alegre, M.A. (coord.); Benito, R.; Chela, X.; González, S. (2010) *Les famílies davant l'elecció escolar. Dilemes i desigualtats en la tria de centre a la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Gatt, S. i Petreñas, C. (2012). Formas de participación y éxito educativo. *Cuadernos de Pedagogía*, 429, 50-52.

Feito, R. (2010) “Familias y escuela: las razones de un desencuentro”, *Educación y futuro: revista de investigación aplicada y experiencias educativas*, núm. 22. pp. 87-108.

Decret 127/2012 de 3 d'agost, pel qual es regula el plurilingüisme en l'ensenyança no universitària a la Comunitat Valenciana. DOCV 6834, 06.08.2012.